

Prima instanță: Judecătoria Comrat (V. Hudoba)

Instanța de apel: Curtea de Apel Comrat (D. Fujenco, Șt. Starciuc, L. Caraianu)

DECIZIE

09 octombrie 2019

mun.Chișinău

Colegiul civil, comercial și de contencios administrativ
lărgit al Curții Supreme de Justiție,

în componența:

Președintele ședinței, judecătorul
judecătorii

Oleg Sternioală
Ala Cobăneanu
Svetlana Filincova
Galina Stratulat
Victor Burduh

examinând recursul declarat de Comitetul Executiv al UTA Găgăuzia și recursul declarat de Ministerul Finanțelor al Republicii Moldova,

în cauza civilă la cererea de chemare în judecată depusă de către Lidia Uzun împotriva Comisiei pentru problemele victimelor represiunilor politice, Comitetul executiv al UTA Găgăuzia, Ministerul Finanțelor al Republicii Moldova privind restituirea valorii averii confiscate,

împotriva deciziei din 14 februarie 2019 a Curții de Apel Comrat prin care s-a menținut hotărîrea din 08 august 2018 a Judecătoriei Comrat, prin care s-a admis acțiunea depusă de către Lidia Uzun,

c o n s t a t ă :

La 30 mai 2012, Lidia Uzun a depus cerere de chemare în judecată împotriva Comisiei pentru problemele victimelor represiunilor politice din cadrul Comitetului executiv al UTA Găgăuzia, Direcția Generală de Finanțe UTA Găgăuzia, intervenient accesoriu Primăria s.Etulia, r-nul Vulcănești, solicitînd anularea hotărîrii privind refuzul restituirii contravalorii averii confiscate a represatului Gheorghii Uzun și restituirea valorii averii confiscate.

În motivarea acțiunii reclamanta a indicat că, la 22 august 1945 locuitorul s.Etulia, Gheorghii Uzun, anul nașterii 1907, a fost condamnat din motive politice la 10 ani privațiune libertate, cu confiscarea averii.

Conform actelor din arhivă prezentate de Serviciul de Informații și Securitate al Republicii Moldova, de la Gheorghii Uzun a fost confiscată și realizată averea în valoare totală de 4100 ruble.

Potrivit informației Procuraturii Generale din 30 iunie 2009, Gheorghii Uzun a fost reabilitat și recunoscut ca victimă a represiunilor politice în baza hotărîrii din 20 august 1996 a Judecătoriei Supreme a RSS Moldovenești.

Gheorghii Uzun a decedat la XXX în s.Etulia, astfel că după decesul acestuia toată averea, inclusiv și dreptul la restituirea averii confiscate de fapt a fost moștenit de Mihail Uzun, soțul reclamantei. Mihail Uzun a decedat la XXX, respectiv toată

averea după decesul acestuia, cât și dreptul la restituirea averii confiscate de fapt a fost moștenit de ea, fapt confirmat prin certificatul de moștenitor legal din 18 ianuarie 2012.

Prin hotărârea nr.1 din 02 mai 2012 a Comisiei pentru problemele victimelor represiunilor politice din cadrul Comitetului executiv al UTA Găgăuzia, i-a fost refuzată restituirea valorii averii confiscate, din motiv că lipsește evaluarea tuturor bunurilor imobile confiscate și că mijloacele bănești sunt valori mobiliare, iar legea prevede compensația doar pentru bunurile confiscate sau ridicate într-un alt mod.

Totodată, conform actelor colectate de către ea, se confirmă faptul că represatul Gheorghii Uzun deținea 30 hectare de pământ, casă de locuit, cai, vaci, oi, inventar și toată această avere a fost confiscată și realizată. Potrivit art. 12¹ al Legii privind reabilitarea victimelor represiunilor politice nr.1225-XII din 08.12.1992, comisia identifică bunurile ce urmează a fi restituite și determină valoarea acestora, în baza actelor prezentate de către declarant.

La caz, acte ce confirmă ce avere a fost confiscată de la Gheorghii Uzun nu s-au păstrat, dînsa deținînd doar o informație ce confirmă că s-a confiscat și realizat avere în sumă totală de 4100 ruble.

Potrivit art. 288 alin. 5 Cod civil, bunurile care nu sînt raportate la categoria de bunuri imobile, inclusiv banii și valorile mobiliare, sînt considerate bunuri mobile, din care motiv consideră că refuzul Comisiei Comitetului Executiv al UTA Găgăuzia de a-i restitui valoarea averii confiscate de la socrul său Gheorghii Uzun, este ilegal.

Însăși Primăria s.Etulia a confirmat faptul că din a.1992 și pînă în prezent valoarea bunurilor confiscate de la Gheorghii Uzun nu a fost restituită și recuperată în echivalentul bănesc.

Potrivit informației Băncii Naționale a Moldovei nr.10-01205-1/186/3883 din 19 decembrie 2011, echivalentul averii confiscate de la represatul Gheorghii Uzun în anul 1945, în sumă de 4100 ruble sovietice, la data de 15 decembrie 2011 constituie suma de 422 601,72 lei.

Reclamanta Lidia Uzun a solicitat anularea hotărîrii Comisiei pentru problemele victimelor represiunilor politice din cadrul Comitetului Executiv al UTA Găgăuzia nr.1 din 02 mai 2012 privind refuzul restituirii valorii averii confiscate de la Gheorghii Uzun, încasarea valorii averii confiscate în mărime de 422 601,72 lei; încasarea cheltuielilor de judecată.

Prin încheierea din 10 octombrie 2012 a Judecătorei Vulcănești s-a atras în calitate de pîrît Comitetul executiv al UTA Găgăuzia (f.d.53, vol.I).

Prin încheierea din 15 noiembrie 2012 a Judecătorei Vulcănești s-a atras în calitate de intervenient accesoriu de partea pîrîtului Ministerul Finanțelor al Republicii Moldova (f.d.70, vol.I).

La 03 iunie 2013 Lidia Uzun a depus cerere de micșorare a cerințelor din acțiune, solicitînd anularea hotărîrii Comisiei pentru problemele victimelor represiunilor politice din cadrul Comitetului Executiv al UTA Găgăuzia nr.1 din 02 mai 2012 privind refuzul restituirii valorii averii confiscate de la Gheorghii Uzun; încasarea din contul Ministerului Finanțelor al Republicii Moldova a valorii averii confiscate în mărime de 211 300 de lei; încasarea cheltuielilor de judecată în mărime de 1230 lei. Totodată prin cererea dată a fost exclus din proces pîrîtul Direcția Generală de Finanțe UTA Găgăuzia (f.d.137, 142-143, vol.I).

Prin hotărârea din 18 iunie 2013 a Judecătorei Vulcănești, s-a admis integral acțiunea înaintată de Lidia Uzun.

S-a anulat hotărârea nr.1 din 02 mai 2012 a Comisiei pentru problemele victimelor represiunilor politice din cadrul Comitetului Executiv al UTA Găgăuzia în partea refuzului restituirii valorii averii confiscate de la Gheorghii Uzun, ca fiind ilegală.

S-a dispus încasarea de la bugetul UTA Găgăuzia în beneficiul Lidiei Uzun a compensației valorii averii confiscate din contul represatului Gheorghii Uzun în mărime de 211 300 de lei, cu achitarea sumei în termen de 5 ani, proporțional câte 20% anual.

S-a dispus încasarea din contul pîrîtului în beneficiul Lidiei Uzun a cheltuielilor de judecată în mărime de 1230 de lei (f.d. 151, 153-157, vol.I).

Prin decizia din 08 iulie 2014 a Curții de Apel Comrat, s-a admis parțial apelul declarat de Comitetul executiv al UTA Găgăuzia și s-a casat hotărârea din 18 iunie 2013 a Judecătorei Vulcănești, cu restituirea cauzei spre rejudecare în Judecătoria Comrat.

Pentru a decide astfel, instanța de apel a constatat că, instanța de fond a soluționat problema drepturilor unor persoane care nu au fost implicate în proces, și anume conform probelor prezentate instanța a constatat că Lidia Uzun a solicitat prin cererea de micșorare a pretențiilor din acțiune, încasarea din contul Ministerului Finanțelor a compensației valorii averii confiscate, care în cadrul litigiului avea calitatea de intervenient accesoriu, iar instanța a dispus încasarea din contul Comitetului executiv al UTA Găgăuzia a sumei pretinse. Astfel instanța de apel a restituit cauza la rejudecare pentru ca reclamanta să-și concretizeze cerințele din acțiune și să concretizeze părțile, pentru examinarea cauzei obiectiv și multilateral.

Totodată deoarece în Judecătoria Vulcănești s-a stabilit imposibilitatea formării unui nou complet de judecată în vederea reexaminării cauzei, dosarul s-a expedit pentru examinare în Judecătoria Comrat (f.d. 259, 260-262, vol.I).

La 17 noiembrie 2014 Lidia Uzun a înregistrat cererea de concretizare a cerințelor din acțiune, adresată împotriva Comisiei pentru problemele victimelor represiunilor politice din cadrul Comitetului executiv al UTA Găgăuzia și Direcția Generală de Finanțe a UTA Găgăuzia, intervenient accesoriu Primăria s.Etulia, r-nul Vulcănești, solicitînd anularea hotărîrii Comisiei pentru problemele victimelor represiunilor politice din cadrul Comitetului Executiv al UTA Găgăuzia nr.1 din 02 mai 2012 privind refuzul restituirii valorii averii confiscate de la Gheorghii Uzun; încasarea din contul Direcției Generale de Finanțe UTA Găgăuzia și Ministerului Finanțelor al Republicii Moldova a valorii averii confiscate în mărime de 422 601,72 lei; încasarea cheltuielilor de judecată (f.d.16-17, vol.II).

La 06 martie 2017 Lidia Uzun a înregistrat cererea de concretizare a cerințelor din acțiune, adresată împotriva Comisiei pentru problemele victimelor represiunilor politice din cadrul Comitetului executiv al UTA Găgăuzia, Direcția Generală de Finanțe a UTA Găgăuzia, Ministerul Finanțelor al Republicii Moldova, intervenient accesoriu Primăria s.Etulia, r-nul Vulcănești, solicitînd anularea hotărîrii Comisiei pentru problemele victimelor represiunilor politice din cadrul Comitetului Executiv al UTA Găgăuzia nr.1 din 02 mai 2012 privind refuzul restituirii valorii averii confiscate de la Gheorghii Uzun; încasarea din contul Direcției Generale de Finanțe UTA Găgăuzia și Ministerului Finanțelor al Republicii Moldova a valorii averii

confiscate în mărime de 422 601,72 lei; încasarea cheltuielilor de judecată (f.d.25-26, vol.III).

Prin hotărârea din 08 august 2018 a Judecătorei Comrat, s-a admis acțiunea înaintată de Lidia Uzun.

S-a anulat ca fiind ilegală hotărârea Comisiei pentru problemele victimelor represiunilor politice din cadrul Comitetului Executiv al UTA Găgăuzia nr.1 din 02 mai 2012 în partea refuzului restituirii lui Lidia Uzun a valorii averii confiscate de la victima represiunilor politice Gheorghii Uzun.

S-a obligat Ministerul Finanțelor al Republicii Moldova să transfere mijloace bănești în mărime de 422 601,72 lei din bugetul de stat în bugetul UTA Găgăuzia, iar Direcția Generală Finanțe a UTA Găgăuzia să achite suma dată Lidiei Uzun, în calitate de compensație a valorii averii confiscate de la victima represiunilor politice Uzun Gheorghii.

Achitarea compensației urmează a fi efectuată în termen de 5 ani, proporțional câte 20% din sumă anual (f.d. 88, vol.III).

Pentru a decide astfel, prima instanță a constatat că, din probele prezentate se confirmă că Gheorghii Uzun a fost victima represiunilor politice, fiindu-i confiscată avere în sumă de 4100 ruble și transmisă pentru realizare. La 28 iunie 2010 Lidia Uzun a depus la Comisia pentru problemele victimelor represiunilor politice cerere privind restituirea compensației averii confiscate în mărime de 410 000 de lei, care a fost respinsă pe motiv că lipsește evaluarea averii confiscate, și că mijloacele bănești sunt valori mobiliare, iar legea prevede compensația doar pentru bunurile confiscate sau ridicate într-un alt mod.

Instanța a specificat că averea confiscată în mărime de 4100 ruble, conform informației BNM constituie echivalentul a 422 601,72 lei.

Instanța a reținut că cererea de chemare în judecată a fost depusă în termenul prevăzut de lege, așa cum termenul de prescripție de 3 ani în cazul dat începe a curge din momentul primirii certificatului de reabilitare a persoanei, la caz 30 iunie 2009.

Instanța a concluzionat că Lidia Uzun are dreptul la compensarea valorii averii confiscate de la Gheorghii Uzun în temeiul Legii privind reabilitarea victimelor represiunilor politice nr.1225-XII din 08.12.1992, refuzul Comisiei pentru problemele victimelor represiunilor politice fiind apreciat ca contrar legii. Astfel Ministerul Finanțelor urmează să transfere suma de 422 601 lei, pe contul Direcției Generale Finanțe UTA Găgăuzia, ultima urmînd să achite compensația Lidiei Uzun, iar deoarece suma depășește 200 000 de lei, aceasta urmează a fi achitată în termen de 5 ani, proporțional câte 20% anual, conform Hotărîrii Guvernului pentru aprobarea Regulamentului privind restituirea valorii bunurilor prin achitarea de compensații persoanelor supuse represiunilor politice, precum și achitarea compensației în cazul decesului ca urmare a represiunilor politice nr. 627 din 05.06.2007.

Prin decizia din 14 februarie 2019 a Curții de Apel Comrat, s-a respins ca neîntemeiat apelul declarat de reprezentantul Comisiei pentru problemele victimelor represiunilor politice, Direcției Generale de Finanțe UTA Găgăuzia, Comitetului executiv al UTA Găgăuzia, Ministerul Finanțelor al Republicii Moldova, cu menținerea hotărârii din 08 august 2018 a Judecătorei Comrat.

La 02 aprilie 2019 Comitetul executiv al UTA Găgăuzia, a declarat recurs

împotriva deciziei instanței de apel, solicitînd casarea deciziei din 14 februarie 2019 a Curții de Apel Comrat.

În motivarea recursului a indicat că consideră decizia din 14 februarie 2019 a Curții de Apel Comrat ca neîntemeiată și pasibilă casării, deoarece instanța de apel nu a luat în considerare argumentele invocate în cererea de apel de către reprezentanții Comisiei pentru problemele victimelor represiunilor politice, Comitetului executiv al UTA Găgăuzia, Direcției Generale de Finanțe UTA Găgăuzia și Ministerului de Finanțe al R.Moldova, și anume că Lidia Uzun nu poate fi recunoscută ca succesoarea soțului său Mihail Uzun referitor la problema dată, deoarece însăși soțul ei nu și-a oformat dreptul său de moștenire după decesul tatălui său Gheorghii Uzun.

Instanța de apel nu a dat apreciere argumentului că unicul act care ar confirma dreptul de moștenire după decesul soțului este certificatul de moștenitor legal care reclamanta l-a primit după 15 ani de la decesul soțului Mihail Uzun.

Deoarece de către reclamantă nu au fost prezentate acte că Mihail Uzun l-ar fi moștenit pe tatăl său Gheorghii Uzun, reiese că nici Lidia Uzun nu poate fi considerată ca moștenitor a lui Mihail Uzun, deoarece acesta nu a reușit perfectarea drepturilor de moștenitor referitor la proprietatea tatălui său Gheorghii Uzun.

A menționat că legislația nu prevede un alt mecanism de stabilire a moștenitorilor, decît doar în baza dosarului succesoral. Astfel dacă persoana nu prezintă actele ce confirmă dreptul că este succesorul persoanei decedate, Comisia pentru problemele victimelor represiunilor politice nu este în drept să examineze cererea privind compensarea averii confiscate.

A relatat că instanța de apel nu a luat în considerație pct.15 din hotărîrea Plenului CSJ nr.35 din 24 octombrie 2003, care prevede că instanța de judecată urmează să stabilească cercul moștenitorilor persoanei represate, și la necesitate să soluționeze problema atragerii moștenitorilor în calitate de părți la proces, ceea ce în cazul dat nu s-a respectat.

La 08 mai 2019 Ministerul Finanțelor al Republicii Moldova, a declarat recurs, solicitînd casarea deciziei din 14 februarie 2019 a Curții de Apel Comrat și hotărîrii din 08 august 2018 a Judecătoriei Comrat, cu emiterea unei hotărîri noi de respingere a cererii de chemare în judecată depusă de Lidia Uzun, ca fiind depusă cu omiterea termenului de prescripție sau neîntemeiată.

În motivarea recursului a indicat că hotărîrile instanțelor ierarhic inferioare sunt neîntemeiate în partea respingerii argumentului Ministerului Finanțelor privind tardivitatea acțiunii. Astfel conform art. 79 din Codul civil din 26 decembrie 1964, prescripția începe a curge din ziua în care s-a născut dreptul la acțiune, dreptul la acțiune se naște din ziua cînd persoana a aflat sau trebuia să afle, că i-a fost încălcat un drept.

Din materialele cauzei rezultă că soțul reclamantei Mihail Uzun a decedat la XXX. Pretinzînd la obținerea calității de moștenitor asupra bunurilor soțului decedat, inclusiv și asupra bunurilor/drepturilor socrului său Gheorghii Uzun, reclamanta urma să întreprindă măsuri de a afla despre reabilitarea socrului său cel puțin din momentul decesului soțului adică din XXX. Prin urmare Lidia Uzun trebuia să afle despre reabilitarea socrului său Gheorghii Uzun cu mult mai devreme decît 30 iunie 2009, motiv din care începerea termenului de prescripție nu poate fi calculat din data eliberării certificatului de către Procuratura Generală al

R.Moldova.

A menționat că instanțele de judecată greșit au concluzionat că după decesul lui Gheorghe Uzun, victima represiunilor politice, tot patrimoniul acestuia, inclusiv dreptul de a solicita recuperarea valorii bunurilor confiscate, a trecut prin succesiune către feciorul Mihail Uzun, iar după decesul lui Mihail Uzun, către soția acestuia Lidia Uzun, în baza certificatului de moștenitor legal din 18 ianuarie 2012, eliberat peste 15 ani de la decesul soțului Mihail Uzun. Însă din materialele cauzei nu rezultă că feciorul Mihail Uzun a obținut certificat de moștenitor legal asupra bunurilor după decesul tatălui său Gheorghe Uzun.

A punctat că la caz nu sunt aplicabile regulile succesiunii prin reprezentare, deoarece feciorul Mihail Uzun nu a decedat mai devreme decât tatăl său Gheorghe Uzun. Astfel la caz nu sunt aplicabile prevederile art.566 Codul civil, în vigoare la data decesului lui Uzun Gheorghe și Uzun Mihail.

Consideră că în temeiul art. 43 și 50 Codul civil certificatul de moștenitor din 18 ianuarie 2012 nu corespunde prevederilor legale și este nul, or, în lipsa certificatului de moștenire, Mihail Uzun nu poate fi considerat moștenitor al bunurilor tatălui, Gheorghe Uzun, iar Lidia Uzun, moștenitoarea lui Uzun Mihail asupra bunurilor/drepturilor lui Uzun Gheorghe. Astfel instanța de apel neîntemeiat a respins argumentul Ministerului Finanțelor privind nulitatea certificatului de moștenitor legal din 18 ianuarie 2012, motivînd că acesta nu a fost declarat nul în modul prevăzut de lege.

A accentuat că instanțele judecătorești au determinat valoarea bunurilor contrar art. 12 din Legea privind reabilitarea victimelor politice nr.1225-XII din 08.12.1992, care stabilește obligativitatea efectuării evaluării bunurilor în cazul imposibilității restituirii acestora în natură.

A invocat că instanțele prematur au admis pretențiile reclamantei, nefiind supuse analizei posibilitatea restituirii în natură a bunurilor, pretinse a fi confiscate, motiv din care actele judecătorești pronunțate nu pot fi calificate ca fiind legale și întemeiate.

La 15 iulie 2019 Ministerul Justiției al Republicii Moldova a depus cerere de recurs suplimentară.

Suplimentar a indicat că instanțele ierarhic inferioare au determinat costul averii confiscate contrar legislației în vigoare. Astfel, din materialele cauzei rezultă că încasarea contravalorii bunurilor confiscate a avut loc doar în baza răspunsului Băncii Naționale a Moldovei nr.10-01205-1/186/3883 din 19 decembrie 2011. Însă în această scrisoare Banca Națională a Moldovei a indicat expres că stabilirea echivalentului mijloacelor financiare confiscate în perioada represiunilor din anii 1945 nu ține de competența Băncii. Totodată, Banca Națională a Moldovei a presupus că cea mai acceptabilă modalitate de determinare a valorii bunurilor confiscate ar constitui valoarea acestora în dependență de prețul la aur. Astfel, prin această modalitate, Banca Națională a Moldovei a ajuns la concluzia că la 15 decembrie 2011 echivalentul sumei de 4100 ruble sovietice ar constitui 422 601,72 lei. În așa mod, anume această modalitate a fost luată în considerare de către instanțele ierarhic inferioare, fiind dispusă încasarea sumei de 422 601,72 lei.

Consideră că o asemenea determinare a valorii bunurilor confiscate este inadmisibilă, deoarece legislația în vigoare reglementează expres modalitatea stabilirii valorii bunurilor confiscate.

A menționat că conform scrisorii Băncii Naționale a Moldovei în anul 1945 un dolar SUA costa 5,30 ruble sovietice, respectiv 4100 ruble sovietice ar constitui 773,58 dolari SUA, iar echivalentul acestei sume constituie o sumă mult mai mică, decât cea încasată de către instanțele ierarhic inferioare de 422 601,72 lei.

A susținut că instanțele ierarhic inferioare nu au ținut cont de faptul că reclamanta a renunțat parțial de la acțiune, și anume a solicitat încasarea sumei de doar 211 300 de lei, ulterior însă aceasta a solicitat încasarea repetată a sumei de la care renunțase anterior.

Indică că renunțul de la o parte de pretenții are ca efect imposibilitatea de înaintare a aceleiași pretenții, fapt de care nu s-a ținut cont la pronunțarea hotărârilor contestate.

În conformitate cu art. 434 alin. (1) Cod de procedură civilă, recursul se declară în termen de 2 luni de la data comunicării hotărârii sau a deciziei integrale, dacă legea nu prevede altfel.

Materialele dosarului atestă faptul că decizia din 14 februarie 2019 a Curții de Apel Comrat a fost expediată pentru cunoștință participanților la proces conform scrisorii de însoțire la 13 martie 2019 (f.d. 190, vol.III).

Prin urmare, recursul declarat de Comitetul executiv al UTA Găgăuzia la 02 aprilie 2019 și Ministerul Finanțelor al Republicii Moldova, la 08 mai 2019, au fost depuse în termenul stabilit de lege.

În conformitate cu art. 439 alin. (2), (3) Cod de procedură civilă, după parvenirea dosarului, un complet din 3 judecători decide asupra admisibilității recursului, dispune expedierea copieii de pe recurs intimatului, cu înștiințarea despre necesitatea depunerii obligatorii a referinței timp de o lună de la data primirii acesteia. În cazul neprezentării referinței în termenul stabilit, admisibilitatea recursului se decide în lipsa acesteia.

Judecătorul raportor verifică încadrarea în prevederile legii a temeiurilor invocate în recurs și face un raport verbal în fața completului de judecată instituit în conformitate cu alin.(2).

Prin încheierea din 31 iulie 2019 a Curții Supreme de Justiție, recursul declarat de Comitetul Executiv al UTA Găgăuzia și recursul declarat de Ministerul Finanțelor al Republicii Moldova a fost considerat admisibil.

În conformitate cu art. 441 Cod de procedură civilă, în cazul în care recursul este considerat admisibil, un complet din 5 judecători examinează fondul recursului.

În conformitate cu art. 442 alin. (1) Cod de procedură civilă, judecând recursul declarat împotriva deciziei date în apel, instanța verifică, în limitele invocate în recurs și în baza referinței depuse de către intimat, legalitatea hotărârii atacate, fără a administra noi dovezi.

În conformitate cu art. 444 Cod de procedură civilă, recursul se examinează fără înștiințarea participanților la proces.

Studiind materialele dosarului în raport cu argumentele invocate în recursul declarat de Comitetul Executiv al UTA Găgăuzia și recursul declarat de Ministerul Finanțelor al Republicii Moldova, Colegiul civil, comercial și de contencios administrativ lărgit al Curții Supreme de Justiție consideră necesar de a admite recursurile, de a casa decizia instanței de apel și a transmite cauza spre rejudecare în instanța de apel, din considerentele ce urmează.

În conformitate cu art. 445 alin. (1) lit. c) Cod de procedură civilă, instanța,

după ce judecă recursul, este în drept să admită recursul, să caseze integral decizia instanței de apel și să trimită cauza spre rejudecare în instanța de apel o singură dată dacă eroarea judiciară nu poate fi corectată de către instanța de recurs.

Potrivit art. 118 alin. (3) Cod de procedură civilă, circumstanțele care au importanță pentru soluționarea justă a cauzei sînt determinate definitiv de instanța judecătorească pornind de la pretențiile și obiecțiile părților și ale altor participanți la proces, precum și de la normele de drept material și procedural ce urmează a fi aplicate.

În corespundere cu prevederile art. 239 Cod de procedură civilă, hotărârea judecătorească trebuie să fie legală și întemeiată. Instanța își întemeiază hotărârea numai pe circumstanțele constatate nemijlocit de instanță și pe probele cercetate în ședință de judecată.

Iar, art. 240 alin. (1) Cod de procedură civilă stipulează că la deliberarea hotărârii, instanța judecătorească apreciază probele, determină circumstanțele care au importanță pentru soluționarea cauzelor, care au fost sau nu stabilite, caracterul raportului juridic dintre părți, legea aplicabilă soluționării cauzei și admisibilitatea acțiunii.

În conformitate cu art. 373 alin. (1), (2) și (5) Cod de procedură civilă, instanța de apel verifică, în limitele cererii de apel, ale referințelor și obiecțiilor înaintate, legalitatea și temeinicia hotărârii atacate în ceea ce privește constatarea circumstanțelor de fapt și aplicarea legii în primă instanță.

În limitele apelului, instanța de apel verifică circumstanțele și raporturile juridice stabilite în hotărîrea primei instanțe, precum și cele care nu au fost stabilite, dar care au importanță pentru soluționarea cauzei, apreciază probele din dosar și cele prezentate suplimentar în instanță de apel de către participanții la proces.

Instanța de apel este obligată să se pronunțe asupra tuturor motivelor invocate în apel.

Astfel, Lidia Uzun a depus cerere de chemare în judecată, concretizată pe parcursul examinării cauzei, cu cerințele finale înaintate împotriva Comisiei pentru problemele victimelor represiunilor politice din cadrul Comitetului executiv al UTA Găgăuzia, Direcția Generală de Finanțe a UTA Găgăuzia, Ministerul Finanțelor al Republicii Moldova, intervenient accesoriu Primăria s.Etulia, r-nul Vulcănești, solicitînd anularea hotărîrii Comisiei pentru problemele victimelor represiunilor politice din cadrul Comitetului Executiv al UTA Găgăuzia nr.1 din 02 mai 2012 privind refuzul restituirii valorii averii confiscate de la Gheorghii Uzun; încasarea din contul Direcției Generale de Finanțe UTA Găgăuzia și Ministerului Finanțelor al Republicii Moldova a valorii averii confiscate în mărime de 422 601,72 lei și încasarea cheltuielilor de judecată (f.d.25-26, vol.III).

Fiind investită cu judecarea cauzei, prima instanță prin hotărârea din 08 august 2018 a ajuns la concluzia temeiniciei acțiunii depuse de Lidia Uzun, dispunînd anularea ca fiind ilegală a hotărîrii Comisiei pentru problemele victimelor represiunilor politice din cadrul Comitetului Executiv al UTA Găgăuzia nr.1 din 02 mai 2012 în partea refuzului restituirii lui Lidia Uzun a valorii averii confiscate de la victima represiunilor politice Gheorghii Uzun și obligarea Ministerului Finanțelor al Republicii Moldova să transfere mijloace bănești în mărime de 422 601,72 lei din bugetul de stat în bugetul UTA Găgăuzia, iar Direcția Generală Finanțe a UTA Găgăuzia să achite suma dată Lidiei Uzun, în calitate de compensație a valorii averii

confiscate de la victima represiunilor politice Uzun Gheorghii, cu achitarea compensației în termen de 5 ani, proporțional cîte 20% din sumă anual (f.d. 88, 92-94, vol.III).

Judecând apelul declarat de către reprezentantul Comisiei pentru problemele victimelor represiunilor politice, Direcției Generale de Finanțe UTA Găgăuzia, Comitetului executiv al UTA Găgăuzia, Ministerul Finanțelor al Republicii Moldova, instanța de apel a ajuns la concluzia netemeinicii apelurilor, și menținerii hotărârii din 08 august 2018 a Judecătoriei Comrat (f.d.181, 182-189, vol.III).

Reieșind din limitele judecării apelului consfințite în art. 373 Cod de procedură civilă, instanța de recurs reține că contrar acestor prevederi, instanța de apel judecând apelul a trecut în mod superficial asupra circumstanțelor cauzei, fără a examina legalitatea și temeinicia hotărârii supusă apelului sub toate aspectele, în raport cu regulile și legislația ce guvernează litigiul în cauză, precum și probele prezentate, cît și argumentele invocate de recurenți, atât în prima instanță, cît și în instanța de apel.

Instanța de recurs conchide, că o astfel de soluție rezultă din nedeterminarea exactă a naturii juridice a litigiului, criteriu, care presupune prin sine lămurirea completă și certă a situației de fapt sub toate aspectele, mai mult că concluziile instanței de apel sunt bazate pe o apreciere unilaterală și arbitrară a materialului probator, fapt ce vine în contradicție cu normele de drept procedural.

La caz, este incident și art. 25 alin. (1) Cod de procedură civilă, care prevede că instanța trebuie să cerceteze direct și nemijlocit probele, să asculte explicațiile părților și intervenienților, depozițiile martorilor, concluziile expertului, consultațiile și explicațiile specialistului, să ia cunoștință de înscrisuri, să cerceteze probele materiale, să audieze înregistrările audio și să vizioneze înregistrările video, să emită hotărârea numai în temeiul circumstanțelor constatate și al probelor cercetate și verificate în ședință de judecată.

Din suportul probator prezent la materialele cauzei rezultă că, potrivit certificatului nr.21-485/09-2583 din 30 iunie 2009 eliberat de Procuratura Generală a Republicii Moldova, rezultă că Gheorghii Uzun, născut în xxx, originar și domiciliat în xxx, condamnat la 22 august 1945 din motive politice la 10 ani privațiune de libertate, cu confiscarea averii, a fost reabilitat la 20 august 1996 și recunoscut ca victimă a represiunilor politice în temeiul art. 3 din Legea privind reabilitarea victimelor represiunilor politice nr.1225-XII din 08 decembrie 1992 (f.d. 4, vol.1).

Conform informației nr.2219-45 adresată Tribunalului Suprem al MAI al RSSM de către Judecătoria Norodnică Vulcănești, județul Cahul, se confirmă că în temeiul titlului de executare din 20 august 1945, de la Gheorghii Uzun a fost confiscată avere în valoare de 4100 de ruble care a fost transmisă pentru realizare (f.d. 6, vol. 1).

La 28 iunie 2010 Uzun Lidia a adresat cerere Comisiei pentru problemele victimelor represiunilor politice din cadrul Comitetului executiv al UTA Găgăuzia, solicitînd restituirea valorii bunurilor confiscate de la victima represiunilor politice Uzun Gheorghii, în mărime de 410 000 de lei (f.d. 12, vol.1), iar prin hotărîrea Comisiei pentru problemele victimelor represiunilor politice din cadrul Comitetului executiv al UTA Găgăuzia nr.1 din 02 mai 2012 Lidiei Uzun i s-a refuzat în admiterea cererii (f.d. 14, vol.1).

Lidia Uzun a contestat refuzul în admiterea cererii privind restituirea valorii bunurilor confiscate de la victima represiunilor politice Uzun Gheorghii, prezentînd certificatul de moștenitor legal din 18 ianuarie 2012 eliberat de notarul public Cristeva Elena (f.d. 10, vol.I).

Potrivit art. 10 din Legea privind reabilitarea victimelor represiunilor politice nr.1225-XII, persoanele supuse represiunilor și ulterior reabilitate sînt reintegrate în drepturile politice, sociale și civile, pierdute de acestea în legătură cu represiunile politice, iar conform art. 12 din aceeași lege, cetățenilor Republicii Moldova supuși represiunilor politice și ulterior reabilitați li se restituie, la cererea lor sau a moștenitorilor lor, bunurile confiscate, naționalizate sau scoase în orice alt mod din posesia lor.

La fel și pct. 3 din Regulamentul privind restituirea valorii bunurilor prin achitarea de compensații persoanelor supuse represiunilor politice, precum și achitarea compensației în cazul decesului ca urmare a represiunilor politice, aprobat prin Hotărîrea Guvernului nr.627 din 05.05.2007, prevede că cetățenilor Republicii Moldova supuși represiunilor politice și ulterior reabilitați li se restituie, la cererea lor sau a moștenitorilor lor, bunurile confiscate, naționalizate sau scoase în orice alt mod din posesia lor, în condițiile Legii nr.1225-XII din 08.12.1992 privind reabilitarea victimelor represiunilor politice.

În cazul în care bunurile confiscate, naționalizate sau scoase în proces alt mod din posesie în legătură cu represiunilor politice nu pot fi restituite, valoarea acestora se restituie prin achitarea de compensații, în baza cererii depuse de persoanele reabilitate sau de moștenitorii acestora, în modul stabilit de punctele 4 și 5 din Prezentul Regulament.

Reieșind din normele legale citate, instanța de recurs menționează că instanțele ierarhic inferioare la judecarea cererii reclamantei Lidiei Uzun privind restituirea valorii bunurilor confiscate de la victima represiunilor politice Uzun Gheorghii, urmau să verifice cercul moștenitorilor, și în caz de necesitate, să rezolve chestiunea introducerii în proces a tuturor moștenitorilor.

Totodată, avînd în vedere că Lidia Uzun a depus cererea de chemare în judecată, invocînd că este moștenitoarea feciorului lui Gheorghii Uzun, victima represiunilor politice, instanța în mod obligatoriu urma să verifice certificatele de moștenire ori alte documente care adevăresc vocația sa succesorală, cît și să aprecieze dacă aceasta avea dreptul de a se adresa cu o asemenea cerere.

Această obligație reiese și din prevederile pct. 5 lit. e) din Regulamentul privind restituirea valorii bunurilor prin achitarea de compensații persoanelor supuse represiunilor politice, precum și achitarea compensației în cazul decesului ca urmare a represiunilor politice, aprobat prin Hotărîrea Guvernului nr.627 din 05.05.2007, care prescrie că, la cererea de restituire a bunurilor sau de compensare a valorii acestora urmează a fi anexate, în mod obligatoriu, certificatul de moștenitor și actele ce confirmă starea de rudenie cu persoana supusă represiunii politice, dacă cererea este depusă de moștenitorii persoanei supuse represiunii politice.

Potrivit materialelor dosarului s-a stabilit faptul că Gheorghii Uzun a fost victima represiunilor politice, reabilitat la 20 august 1996. Totodată la materialele cauzei nu se regăsește nici un înscris care ar confirma relațiile de rudenie a lui Gheorghii Uzun și Mihail Uzun, cît și înscrisuri privind prezența sau absența moștenitorilor legali după decesul cet.Gheorghii Uzun, decedat la XXX.

La fel nu se regăsește certificatul de moștenitor legal eliberat pe numele lui Mihail Uzun după decesul lui Gheorghii Uzun, survenit la XXX, cât și acte ce ar confirma prezența sau absența altor moștenitori legali în urma decesului lui Mihail Uzun.

Aici Colegiul, menționează că atât în certificatul de moștenitor legal, eliberat de notarul public Cristeva Elena la 18 ianuarie 2012 pe numele Lidiei Uzun (f.d. 10, vol. I), cât și în procesul-verbal al ședinței de judecată din 13 februarie 2013 (f.d.102, verso, vol.1) avocatul reclamantei Țolov I. a explicat faptul că după decesul lui Gheorghii Uzun, moștenirea acestuia, și anume întreg patrimoniul și dreptul la restituirea valorii averii confiscate, au fost acceptate de fapt de către Mihail Uzun, soțul reclamantei Lidiei Uzun, fără a fi oformate drepturile succesoriale.

Reieșind din prevederile pct. 5 lit. e) din Regulamentul privind restituirea valorii bunurilor prin achitarea de compensații persoanelor supuse represiunilor politice, precum și achitarea compensației în cazul decesului ca urmare a represiunilor politice, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr.627 din 05.05.2007, persoana care pretinde restituirea bunurilor sau compensarea valorii acestora urmează să prezinte actele ce confirmă starea de rudenie cu persoana supusă represiunii politice, însă la materialele dosarului nu s-au stabilit asemenea acte, astfel rămânând incertă relația de rudenie a Lidiei Uzun cu victima represiunilor politice Gheorghii Uzun. Prin urmare, Colegiul apreciază ca eronată și pripită soluția instanței de apel, nefiind verificate elementar de către instanță documentele obligatorii care se anexează la cererea de restituire a bunurilor confiscate sau de compensare a valorii acestor bunuri prevăzute de pct. 5 lit. e) din Regulamentul privind restituirea valorii bunurilor prin achitarea de compensații persoanelor supuse represiunilor politice, precum și achitarea compensației în cazul decesului ca urmare a represiunilor politice.

Din suportul probatoriu anexat la dosar, instanța de recurs a constatat că Uzun Lidia a adresat cerere Comisiei pentru problemele victimelor represiunilor politice din cadrul Comitetului executiv al UTA Găgăuzia la 28 iunie 2010, în anexă la cererea fiind indicat că se prezintă certificatul de moștenitor legal (f.d. 5, verso, vol.I). Totodată potrivit certificatului de moștenitor legal pe numele Lidiei Uzun, acesta a fost eliberat de notarul public Cristeva Elena la 18 ianuarie 2012 (f.d. 10, vol.I). Prin urmare Colegiul remarcă că instanța de apel urma să clarifice această circumstanță importantă la soluționarea litigiului, dând apreciere corespunzătoare acestui fapt.

În consecință, instanța de recurs constată ca neargumentată suficient concluzia instanței de apel ce vizează dreptul Lidiei Uzun de a înainta cererea de restituire a averii confiscate de la victima represiunilor politice Gheorghii Uzun, astfel fiind încălcate normele de drept material și procedural, iar probele administrate au fost apreciate arbitrar.

Sub acest aspect este de observat și faptul că, deși Ministerul Finanțelor al Republicii Moldova a invocat că Lidia Uzun nu a probat dreptul său ca moștenitor de a depune cererea privind restituirea valorii averii confiscate, reieșind din probatoriul prezentat, argumentele au rămas fără o apreciere clară din partea instanței de apel.

Colegiul reține, că instanța de apel, judecând cauza nu s-a expus asupra

legalității și temeiniciei hotărârii supuse apelului, și anume referitor la corectitudinea încasării sumei de 422 601,72 de lei în beneficiul Lidiei Uzun, ce ar constitui compensația sumei de 4100 ruble, valoarea bunurilor confiscate și transmise pentru realizare de la victima represiunilor politice Gheorghii Uzun, or reieșind din prevederile art. 12 Legii nr.1225-XII din 08.12.1992 privind reabilitarea victimelor represiunilor politice, cetățenilor Republicii Moldova supuși represiunilor politice și ulterior reabilitați li se restituie bunurile confiscate, naționalizate sau scoase în orice alt mod din posesia lor, iar în cazul în care bunurile nu pot fi restituite, valoarea acestora se recuperează prin achitarea de compensații.

La fel fără aprecierea instanței a rămas și faptul că prin cererea Lidiei Uzun din 28 iunie 2010 (f.d. 5, vol.I), aceasta a solicitat restituirea sumei de 410 000 de lei, informația Băncii Naționale a Moldovei nr.10-01205-1/186/3883 a fost eliberată la 19 decembrie 2011 (f.d. 4, vol. I), iar la 20 mai 2012 Lidia Uzun pretinde valoarea bunurilor confiscate în mărime de 422 601,72 lei, quantum care nici nu a fost pus în discuție de către Comisia pentru problemele victimelor represiunilor politice, la soluționarea cererii Lidiei Uzun din 28 iunie 2010.

Instanța de recurs remarcă faptul că instanța de apel a dat înfîietate unei probe, la caz informația Băncii Naționale a Moldovei nr.10-01205-1/186/3883 eliberată la 19 decembrie 2011, însă nu a dat apreciere certificatului-caracteristică din 26 octombrie 1944 eliberat de Sovietul Sătesc s.Etulia privind proprietatea lui Gheorghii Uzun, ce denotă că nu s-a ținut cont de specificul și obiectul acțiunii, adică restituirea bunurilor confiscate sau a valorii acestor bunuri, în cazul imposibilității restituirii.

Art. 118 alin. (5) Cod de procedură civilă, prevede că instanța judecătorească (judecătorul) este în drept să propună părților și altor participanți la proces, după caz, să prezinte probe suplimentare și să dovedească faptele ce constituie obiectul probațiunii pentru a se convinge de veridicitatea lor.

Succesiv, Colegiul civil, comercial și de contencios administrativ lărgit al Curții Supreme de Justiție remarcă că în contextul art. 9 Cod de procedură civilă, instanța judecătorească are sarcina, în baza rolului activ, să ceară părții să facă precizările necesare, să pună în discuția părților orice împrejurare de fapt sau de drept care duce la rezolvarea cauzei peste apărările și susținerile părților din cerere, referință etc., luându-se în considerare faptul că, în conformitate cu art. 240 alin. (3) Cod de procedură civilă, instanța judecătorească adoptă hotărârea în limitele pretențiilor înaintate de reclamant în raport cu normele de drept și obiectiile părților oponente.

Instanța de recurs notează că legea procesuală civilă prezumă dreptul instanței de a se expune asupra inițiativelor în cadrul unui proces.

La caz, Colegiul consideră oportun de a cita prevederile art. 26 alin. (2) din Codul de procedură civilă, conform cărora contradictorialitatea presupune organizarea procesului astfel încât părțile și ceilalți participanți la proces să aibă posibilitatea de a-și formula, argumenta și dovedi poziția în proces, de a alege modalitățile și mijloacele susținerii ei de sine stătător și independent de instanță, de alte organe și persoane, de a-și expune opinia asupra oricărei probleme de fapt și de drept care are legătură cu pricina dată judecății și de a-și expune punctul de vedere asupra inițiativelor instanței.

În această ordine de idei, Colegiul civil, comercial și de contencios administrativ lărgit al Curții Supreme de Justiție consideră că decizia instanței de

apel a fost adoptată pripit, fără o apreciere a argumentelor și probelor invocate, iar faptul dat indică incontestabil la încălcarea de către instanța de apel a normelor de drept procedural, precum și la examinarea superficială atât a apelului, cât și a cauzei deduse judecării, fără a fi verificată, inițial, în condițiile legii, dreptul Lidiei Uzun de a depune cererea de chemare în judecată privind restituirea valorii averii confiscate de la victima represiunilor politice Gheorghii Uzun, care este tatăl soțului său, Mihail Uzun, ultimul decedat la XXX.

Astfel, contrar standardelor procedurale recunoscute, instanțele ierarhic inferioare au soluționat prezenta cauză fără să-și motiveze soluțiile și concluziile și fără să furnizeze răspunsurile la întrebările care sunt pertinente pentru rezultatul procesului și necesită un răspuns special în hotărâre.

Pe cale de consecință, Colegiul civil, comercial și de contencios administrativ lărgit al Curții Supreme de Justiție consideră că instanța de apel nu a dat apreciere per ansamblu, atât asupra explicațiilor participanților la proces, argumentelor din cererile de apel, cât și înscrisurilor anexate la dosar, cu toate că indisolubil la caz, urmau a fi reținute aceste aspecte.

În cazul în care instanța de judecată se abține de a da un răspuns special și explicit la cele mai importante întrebări, fără a acorda părții care a formulat-o posibilitatea de a ști dacă acest mijloc de apărare a fost neglijat sau respins, acest fapt se va considera o încălcare a art.6 §1 CEDO (cauza Hiro Balani vs Spania, 1994).

Tot aici este de menționat că, pentru a concluziona sub aspectul temeiniciei/netemeiniciei cererii, instanța de apel, urmează să verifice cerințele prin prisma argumentelor și probelor atât a părții reclamante, cât și a părții pârâte, rezultând din prevederile art. 130 alin. (1) Cod de procedură civilă, conform cărora instanța judecătorească apreciază probele după intima ei convingere, bazată pe cercetarea multiaspectuală, completă, nepărtinitoare și nemijlocită a tuturor probelor din dosar în ansamblul și interconexiunea lor, călăuzindu-se de lege, ca în consecință soluția adoptată să fie certă și coerentă.

Din considerentele menționate și având în vedere că erorile admise de instanța de apel în recurs nu sunt posibil de corectat, Colegiul civil, comercial și de contencios administrativ lărgit al Curții Supreme de Justiție ajunge la concluzia de a admite recursul, de a casa decizia din 14 februarie 2019 a Curții de Apel Comrat și de a restitui pricina la rejudecare în ordine de apel în alt complet de judecători.

La rejudecarea cauzei, instanța de apel trebuie să țină cont, de prevederile art. 130 alin. (3) Cod de procedură civilă și de necesitatea administrării înscrisurilor care ar permite stabilirea sau excluderea unor circumstanțe importante pentru adoptarea unei hotărâri întemeiate și legale.

În conformitate cu art. 442, 444, 445 alin. (1) lit. c) și alin. (3) Cod de procedură civilă, Colegiul civil, comercial și de contencios administrativ lărgit al Curții Supreme de Justiție

d e c i d e :

Se admite recursul declarat de Comitetul Executiv al UTA Găgăuzia și recursul declarat de Ministerul Finanțelor al Republicii Moldova.

Se casează decizia din 14 februarie 2019 a Curții de Apel Comrat, adoptată în cauza civilă, la cererea de chemare în judecată depusă de către Lidia Uzun împotriva Comisiei pentru problemele victimelor represiunilor politice, Comitetul executiv al UTA Găgăuzia, Ministerul Finanțelor al Republicii Moldova privind restituirea

valorii averii confiscate, cu trimiterea cauzei spre rejudecare la Curtea de Apel Comrat, în alt complet de judecători.

Decizia nu se supune niciunei căi de atac.

Președintele ședinței,
judecătorul

judecătorii

Oleg Sternioală

Ala Cobăneanu

Svetlana Filincova

Galina Stratulat

Victor Burduh